

Redakcja: Beata Surmacz (dyrektor IEŚ), Tomasz Stępniewski (z-ca dyrektora IEŚ),
Agnieszka Zajdel (sekretarz redakcji), Aleksandra Kuczyńska-Zonik, Jakub Olchowski,
Konrad Pawłowski, Agata Tatarenko

Nr 1133 (108/2024) | 29.05.2024

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Michał Paszkowski

Słowacja: szanse na dostawy gazu ziemnego z Azerbejdżanu

Wojna rosyjsko-ukraińska zapoczątkowała na Słowacji proces odchodzenia od dostaw gazu ziemnego z Federacji Rosyjskiej. W nowych uwarunkowaniach wyzwaniem dla Słowacji pozostaje źródło pochodzenia gazu ziemnego, a nie infrastruktura, która była rozwijana przez lata i obecnie gwarantuje możliwość sprowadzania surowca z różnych kierunków. Ważną cezurą czasową będzie koniec rosyjsko-ukraińskiej umowy tranzytowej, która wygasa z początkiem 2025 r. W związku z tym rząd w Bratysławie prowadzi rozmowy, które mają na celu zapewnienie importu surowca m.in. z Azerbejdżanu.

Znaczenie surowca w gospodarce. Na Słowacji zapotrzebowanie na gaz ziemny, kształtujące się na poziomie ok. 5 mld m³ rocznie, zasadniczo pokrywane jest z importu (produkcja krajowa stanowi zaledwie ok. 1%). Przed wybuchem pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej w 2022 r. niemalże całość importowanego gazu ziemnego pochodziła z Federacji Rosyjskiej w ramach umowy, która obowiązuje do 2028 r. Duże uzależnienie oraz brak perspektyw na szybkie zastąpienie dostaw z tego kierunku sprawiły, że Słowacja płaci obecnie Rosji za surowiec w walucie rosyjskiej (ruble), zgodnie z mechanizmem wdrożonym w 2022 r. Na Słowacji gaz ziemny odgrywa istotną rolę w gospodarstwach domowych (40%), służy także do celów przemysłowych (27%), w tym do wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej. Jednocześnie państwo to pełni ważną funkcję tranzytową i przez lata umożliwiała dostawy gazu ziemnego z Federacji Rosyjskiej do Czech, a następnie do innych państw Europy Zachodniej. W 2019 r. ok. 92% tłoczonego przez terytorium Słowacji gazu ziemnego było tranzytowane, co generowało znaczne przychody z tego tytułu. W 2023 r. tranzyt wyniósł ok. 17 mld m³, a więc o dwie trzecie mniej w porównaniu do 2022 r. Wojna wpłynęła na zmniejszenie tranzytu, ponieważ wiele przedsiębiorstw z państw Unii Europejskiej dobrowolnie zrezygnowało z importu gazu ziemnego z Rosji lub też nie zgodziło się na wprowadzony przez to państwo obowiązek rozliczania transakcji i płatności za odebrany surowiec w rublach. Jednocześnie Rosja zakończyła dostawy gazu ziemnego poprzez Nord Stream 1 (zniszczony we wrześniu 2022 r.) i przez gazociąg Jamał-Europa oraz zmniejszyła częściowo poprzez Ukrainę. Obecnie zwiększa eksport głównie poprzez gazociąg TurkStream. Ponadto na dalszy spadek tranzytu poprzez Ukrainę/Słowację wpłynie zarówno zakończenie umowy rosyjsko-ukraińskiej (wygasa z końcem grudnia 2024 r.), jak i potencjalne wprowadzenie sankcji na import drogą lądową oraz morską gazu ziemnego z Federacji Rosyjskiej (tego typu obostrzenia mogą być wprowadzone w kolejnym pakiecie sankcji).

Istniejące połączenia infrastrukturalne. Słowacja dysponuje infrastrukturą umożliwiającą import gazu ziemnego z różnych kierunków. Rozbudowa zdolności transportowych miała miejsce głównie po 2009 r., a więc od czasu pierwszego kryzysu gazowego w relacjach między Rosją a Ukrainą, który doprowadził do wstrzymania dostaw surowca do wielu państw UE. Od tego momentu na Słowacji stworzono na wszystkich kierunkach połączenia rewersowe – z Czechami w punkcie Lanžhot (2010), Austrią w punkcie Baumgarten (2011), Węgrami w punkcie Veľké Zlievce (2015) i Ukrainą w punkcie Budince (2016). Ponadto wybudowano interkonektory z Węgrami (2015) oraz Polską (2022). W nowych uwarunkowaniach geopolitycznych Słowacja jest zatem w stanie importować gaz ziemny zarówno w dalszym ciągu ze wschodu, jak i z południa (np. terminal regazyfikacyjny na wyspie Krk w Chorwacji oraz terminale w Grecji) oraz północy (terminale w Świnoujściu oraz w Kłajpedzie na Litwie). W rezultacie obecnie istniejąca infrastruktura umożliwia import gazu ziemnego z pięciu kierunków, a więc od wszystkich sąsiadów. Szczególny ważny w zapewnieniu dywersyfikacji dostaw gazu ziemnego było oddanie do eksploatacji w sierpniu 2022 r. interkonektora Polska-Słowacja, umożliwiającego dostawy gazu ziemnego z Polski i Litwy (dwa terminale LNG są w stanie zapewnić również dostawy do odbiorców na Słowacji). Tego typu gazociąg, stanowiący element Korytarza Północ-Południe, gwarantuje dostawy w przypadku problemów z realizacją zawartych już kontraktów ([„Komentarze IEŚ”, nr 655](#)).

Azerbejdżan jako nowy partner energetyczny. Import gazu ziemnego na Słowację odbywa się w oparciu o kilka umów. W przeszłości dominującym kontraktem była umowa z rosyjską spółką Gazprom, natomiast od wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej, w ramach procesu dywersyfikacji, spółka energetyczna SPP (Slovenský plynárenský priemysel a.s.) zawarła także umowy z BP (do 2024 r.) oraz z firmami ExxonMobil, Shell, ENI oraz RWE (także do 2024 r.). W przyszłości brak tranzytu rosyjskiego gazu przez terytorium Ukrainy – co jest już praktycznie przesądzone, biorąc pod uwagę stanowisko rządu w Kijowie oraz brak rozmów rosyjsko-ukraińskich w sprawie przedłużenia porozumienia z 2019 r. – wpłynie negatywnie na poziom bezpieczeństwa energetycznego Słowacji (konieczność zapewnienia alternatywnych dostaw). W tych okolicznościach rząd w Bratysławie rozpoczął rozmowy z Azerbejdżanem. W maju 2024 r. premier Słowacji Robert Fico udał się na spotkanie do Baku, aby rozmawiać o potencjalnych dostawach gazu ziemnego z tego kierunku za pomocą istniejącej infrastruktury. W tym przypadku można rozważyć dwie opcje dostaw. Pierwsza to wykorzystanie rewersu na gazociągu transbałkańskim, który służy już do dostaw surowca m.in. do Bułgarii, a także Mołdawii ([„Komentarze IEŚ”, nr 1124](#)). Drugi – wykorzystanie infrastruktury rosyjskiej, a więc w tym przypadku Azerbejdżan dostarczałby surowiec do Rosji, a następnie poprzez Ukrainę byłby on kierowany na Słowację. Uwzględniając brak tranzytu od 2025 r., nie wydaje się, aby ten kierunek mógłby być wykorzystany. Niemniej jednak, co ciekawe, w ocenie premiera Fico „następne kroki w kierunku zapewnienia dostaw będą uzależnione od rozmów pomiędzy firmami z Rosji, Ukrainy oraz Azerbejdżanu w sprawie cen oraz warunków dostaw”¹. Tym samym w ocenie rządu Słowacji potencjalne dostawy gazu ziemnego z Azerbejdżanu są uwarunkowane osiągnięciem porozumienia z Rosją.

Wnioski

- Znaczenie Azerbejdżanu dla bezpieczeństwa energetycznego państw Unii Europejskiej wzrosło wraz z rozpoczęciem przez Rosję w 2022 r. pełnoskalowej wojny z Ukrainą ([„Komentarze IEŚ”, nr 937](#)). Azerbejdżan, zgodnie z porozumieniem z Komisją Europejską, do 2027 r. zobowiązał się zwiększyć eksport surowca do państw UE do 20 mld m³ rocznie (w 2023 r. łączny eksport wzrósł o 5,3%, przy czym do Europy o 3,5%, do poziomu 11,8 mld m³ wobec planowanych 12 mld m³ w 2024 r.). Obecnie państwo to eksportuje gaz ziemny do ośmiu państw UE, a dziewiątym ma szansę stać się Słowacja. Rozmowy na poziomie politycznym stanowią podstawę kooperacji, a w ocenie rządu w Bratysławie do rozstrzygnięcia pozostają jedynie kwestie techniczne.
- W wypowiedziach oraz informacjach dostępnych po wizycie w Baku premiera Słowacji Roberta Fico pojawiają się sprzeczne sygnały. Zawarte w 2023 r. porozumienie w sprawie Solidarity Ring (STRING) przewiduje wykorzystanie istniejącej już w państwach Europy Środkowej infrastruktury w celu zwiększenia dostaw gazu ziemnego z Azerbejdżanu do państw tego regionu. W tych uwarunkowaniach naturalne będzie wykorzystanie rewersu na gazociągu transbałkańskim ze względu na istniejące możliwości techniczne. Niemniej wypowiedzi premiera Fico, jakoby w rozmowach dotyczących importu gazu ziemnego do Słowacji miała uczestniczyć Rosja, podważają sens wykorzystania tego kanału eksportowego.
- Dla Słowacji jej tranzytowe położenie oznacza, że utrzymanie dostaw gazu ziemnego jest niezwykle ważne zarówno w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, jak i dochodów budżetowych. W związku z tym rząd w Bratysławie prowadzi rozmowy z partnerami europejskimi (m.in. Austria, Czechy, Włochy itp.), które dotyczą utrzymania dostaw gazu ziemnego z Rosji (mało prawdopodobne z uwagi na zakończenie umowy tranzytowej) bądź ich zapewnienia również z Azerbejdżanu (wspomina się o dostawach rzędu 5-10 mld m³ rocznie). Szanse na większą dostępność gazu ziemnego z Azerbejdżanu wzrosną jedynie w przypadku wykorzystania gazociągu transbałkańskiego. Ostatnie wydarzenia na Słowacji, tj. zamach na premiera Roberta Fico ([„Komentarze IEŚ”, nr 1126](#)), nie powinny wpłynąć na politykę energetyczną ani działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa i dostępności gazu ziemnego w regionie, także z Azerbejdżanu.

¹ B. Gedeon, *Slovakia moves ahead to receive gas from Azerbaijan through Ukraine*, 17.05.2024, <https://ceenergynews.com/oil-gas/slovakia-moves-ahead-to-receive-gas-from-azerbaijan-through-ukraine/> [23.05.2024].